

Goran Injac

UDK: 81'373.613
811.163.41'373.613
811.111'373.613
811.162.1'373.613
Naučni rad

POZAJMLJENICA ILI PROMENA KODA?¹
ENGLISKI JEZIK U SRPSKOM I POLJSKOM PISANOM DISKURSU

*Radeno pod rukovodstvom
prof. dr Vere Vasić*

SAŽETAK

U ovom radu teorija promene koda primenjena je na pisani diskurs srpskog i poljskog jezika, u kome su nacionalni jezici (srpski i poljski) smatrani neobebeženim, a engleski jezik obebeženim kodom. Primeri promene koda registrovani su nivou lekseme, sinagme, rečenice i paragrafa, a prouzrokovani su uglavnom temom teksta.

KLJUČNE REČI: promena koda, pozajmljenice, srpski jezik, poljski jezik, engleski jezik.

1. Uvodne napomene

Pojam jezičkog koda ima osnovu u Berstajnovom teorijskom polazištu da se u strukturi jezika, dakle u sistemskoj jezičkoj sferi ili u jezičkom znanju, pa i u selekciji i upotrebi jezičkih sredstava, redovno ispoljavaju dva različita sloja, u vidu govornih varijeteta na nivou socijalne varijacije, koje on naziva razređenim ili elaboriranim i nerazrađenim ili ograničenim kodovima (sociolektima, stilovima), a koji su odraz postojanja odgovarajućih društvenih varijeteta, tj. klasa, slojeva – na nivou socijalne populacijske varijacije (Radvanović 1986: 251). U ovom radu kao jezički kod neće biti posmatran stilski varijetet, kao odlika društvenog statusa, već kod kao oznaka jednog jezika u odnosu na drugi tj. prebacivanje s jednog jezika na drugi, u toku konverzacije. Ono se javlja u različitim oblicima. U dužem izlaganju može se prelaziti s jednog jezika na drugi ili se prividno nasumice mogu alternirati rečenice. Rečenica se može započeti na jednom, a završiti na drugom jeziku, mogu se smenjivati sintagme na dva jezika, itd. (Kristal 1995: 363); prema Bugarskom menjanje ili preključivanje kodova je „raširena praksa kombinovanja elemenata dvaju jezika tokom iste interakcije između bilingvala“ (Bugarski 1997: 128).

Iako se fenomen promene koda uglavnom vezuje za govorni diskurs, smatram da bi na ovom mestu bilo korisno pokušati jednu ovakvu teoriju primeniti i na nešto drugačiji medij, na tekst, tj. pisani diskurs. Danas je sasvim uobičajeno pronaći čitave engleske fraze i rečenice u srpskim i poljskim tekstovima u štampi ili na internetu, te se postavlja pitanje da li takvu situaciju treba posmatrati kao leksičko pozajmljivanje ili kao mešanje jezičkih kodova, ubacivanje koda jednog jezika u tekst drugog.

¹ Ovaj rad je objavljen pod nazivom *Loanword or Code-switching? English Language in Serbian and Polish Written Discourse* u časopisu *Socjolingvistika* t. 19, Varšava (2005). Nastanak i objavljivanje ovoga rada pomogli su The Research Council of Norway i Kasa im. Józefa Mianowskiego, Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej.

U analizi uticaja engleskog jezika na savremeni danski Gottlieb promenu koda vidi kao jedan od mogućih načina posmatranja ove problematike. On uticaj engleskog posmatra na dva nivoa, na nivou koji naziva mikrojezik (morfeme, foneme, lekseme, frazeološke i sintaksičke jedinice) i makrojezik (engleski jezik na nivou rečenice ili teksta) (Gottlieb 2004: 47). Dalje, on navodi probleme u razlikovanju promene koda od pozajmljivanja: „Nema jasne granice između promene koda i pozajmljenice (direktnog pozajmljivanja). Može se reći da je pozajmljenica institucionalizacija promene koda, kao i da ne postoji objektivni način da odredimo koji će to strani element postati prihvaćen, konsolidovan u jeziku primaocu“ (Larsen 1994: 22). U svakom slučaju, „što je strani konstituent u diskursu manji to je teže odrediti da li se radi o promeni koda ili pozajmljenici“ (Romaine 1989: 137).

2. Promena koda i tekst

Promena koda se najčešće vezuje za bilingvalne ili multilingvalne sredine u kojima postoji napredna upotreba dva ili više jezika u jednoj društvenoj zajednici (Bugarski 1995: 58). Dvojezičnima se ne smatraju samo oni pojedinci koji su od malih nogu paralelno usvojili dva jezika i njima ovladali u podjednako meri, tako da se za njih može reći da imaju dva maternja jezika, već i oni koji su i kasnije naučili neki drugi jezik – ili druge jezike (Bugarski 1995: 58). Jedan od tih jezika može dvojezičnoj osobi da bude bliži kao sredstvo svakodnevne komunikacije u razgovoru ili ličnoj korespondenciji, dok se drugim spretnije služi u profesionalne svrhe i na njemu radije čita stručnu literaturu (Bugarski 1995: 60).

Među mnogim podelama i vrstama bilingvizma koje navodi Bugarski, u ovom kontekstu mogla bi se pomenuti podela na prirodni, školski i kulturni bilingvizam. U prvom slučaju reč je o deci iz dvojezičnih porodica ili sredina za koje je bilingvizam vitalna potreba i svojevrsna socijalna prinuda. Nasuprot tome, u drugom i trećem slučaju (deca koja uče strane jezike u školi, odnosno odrasli koji ih uče za poslovne i slične potrebe) usvajanje drugih jezika u principu je stvar dobrovoljnog ličnog izbora i doživljava se kao nešto poželjno (Bugarski 1997: 119).

Dakle, promenu koda možemo definisati kao smenjivanje dva ili više jezika u istom diskursu, često bez promene teme razgovora, prilikom komunikacije bilingvalnih (ili monolingvalnih) govornika. Odnosno, to je alternacija dva jezika u okviru istog diskursa, rečenice ili rečeničnog konstituenta (Poplack 1980: 583).

S obzirom na intenzivno učenje stranih jezika, u širem kontekstu, savremeno društvo može se smatrati višejezičnim. U okviru svake jezičke zajednice danas važnu ulogu, pored maternjeg jezika² ima i strani jezik³ (najčešće engleski), koji u mnogim segmentima društva funkcioniše kao drugi jezik. Iako smo svedoci da je uticaj stranog, tj. drugog jezika na maternji jezik velik, jer on utiče na njegovu leksiku i strukturu, ovakvu situaciju ipak treba odvojiti od pravog bilingvizma. S druge strane, anglicizmi su u toj meri prisutni u nekim registrima standardnog jezika, odnosno u nekim govornim situacijama da se zaista može postaviti pitanje da li je upotreba engleskih reči i izraza zapravo promena koda. S obzirom na postavljeni cilj u ovom delu rada, mogli bismo govoriti

² Pojam maternjeg jezika zapravo se može razložiti u nekoliko komponenti i definisati po poreklu, odnosno redosledu usvajanja (prvi naučeni jezik), stepenu znanja (jezik koji se najbolje zna), funkciji (jezik koji se najčešće koristi) ili identifikaciji (jezik koji neko sam prihvata kao svoj maternji, ili mu ga drugi u tom svojstvu pripisuju), (Bugarski 1997: 116).

³ Prema Kristalu (1995) strani jezik je nematrenji jezik koji se uči u školi i nema status uobičajenog medijuma komunikacije u datoj zemlji, dok je drugi jezik nematrenji jezik koji se široko upotrebljava u komunikativne svrhe obično kao medijum obrazovanja, državnih poslova ili trgovine.

o promeni koda u odnosu „pisani maternji (nacionalni) jezik - engleski jezik”, odnosno intropolacija engleskih izraza u pisani maternji.⁴

Upotreba engleskog jezika u ovom slučaju najčešće nije motivisana samo neophodnim „kulturnim pozajmljenicama”, tj. leksemama čije se značenje odnosi na pojavu nove realije ili koncepta, već je motivisana i identifikacijom sa kulturnim obrascem engleskog govornog područja. Za razliku od govornog diskursa, u pisanom imamo, zapravo, ubacivanje stranog jezika, manje-više svesno,⁵ u tekst na maternjem jeziku.

Graedler ističe da promena koda može imati različite forme u dva komunikativna medija: govornom jeziku, direktnoj komunikaciji „licem u lice”, i tada je spontano i situaciono uslovljeno, uz česta odstupanja od standarda; i u tekstu, u pisanom obliku izražavanja, kada je planirano, odabrano uz veću samocenzuru (Graedler 1999: 327).

Mnogi govornici koji koriste strane reči u govoru, ne bi se usudili da ih na isti način upotrebe i u pisanju. U ovom slučaju pismena komunikacija je restriktivnija. S druge strane, često pišemo različite oznake, skraćenice, simbole, strane nazive itd. bez svesti o tome kakav je njihov tačan izgovor. U tom trenutku on nas ni ne zanima. Dakle, s te strane pisani diskurs se čini slobodniji, manje restriktivan.

3. Promena koda ili leksičko pozajmljivanje

Baveći se ovom problematikom različiti autori su pokušali da daju određene kriterije za potvrdu promene koda ili razlikovanje od leksičkog pozajmljivanja. Za neke promenu koda predstavljali bi svi oblici strane reči koji se ne mogu potvrditi kao prihvaćeni i odomaćeni, proverom u rečniku ili su grafološki istaknuti kurzivom ili na neki drugi način (McClure 1998 nav. prema Androutsopoulos 2004: 3). Auer (1998) razlikuje promenu ili mešanje koda i alternaciju ili ubacivanje (insertaciju). On insertaciju vidi kao jednosmeran proces u kome se elementi jednog jezika ubacuju u drugi jezik, dok je alternacija dvosmerna i elementi oba jezika se pojavljuju jedan u drugom, a svrha mešanja nije predvidiva. Kao razliku između promene i mešanja koda Auer dalje navodi da je promena koda fenomen koji je uslovljen situacijom ili namerom govornika, kao što je na primer promena teme ili toka razgovora. Ovakva promena može da se odnosi na jednu reč ili veće jezičke jedinice.

U analizi novinskog teksta na norveškom jeziku kao promenu koda Graedler posmatra sledeće : 1. svi primeri engleskih reči koje imaju određenu diskursnu funkciju,⁶ 2. svi primeri engleskih glagola sa nastavcima koji su u skladu sa engleskom, a ne norveškom normom, 3. sve sintagme koje sadrže više od dve engleske reči (Graedler 1999: 330).⁷

⁴ Ako ovu pojavu smestimo u istorijski kontekst videćemo da ona ne predstavlja nikakvu novinu. Upotreba latinskih poslovice, francuskih ili nemačkih izraza u tekstovima mnogih pisaca može se posmatrati kao promena koda. Dodajmo još i primer slavenosrpskog kod Sterije kao sliku diglosije u tadašnjem društvu. Pošto je engleski jezik postao *lingua franca* današnjeg sveta, on je najprisutniji u smenjivanju kodova u pisanom diskursu savremenih medija.

⁵ Svestan odabir strane reči, sintagme ili rečenice, jer je pisani tekst formalniji i, u odnosu na govorni diskurs, podleže većoj samocenzuri, tako da je propuštanje engleskih delova izbor autora, a ne nužna upotreba leksičke pozajmljenice.

⁶ Ovde se pre svega misli na uzvike, partikule i sl.

⁷ Ovakva postavka nam se čini najpreciznijom tako da ćemo je uglavnom pratiti u odabiru primera. S obzirom na to da problematiku promene koda u pisanom diskursu ovde pominjemo samo kao jedan od mogućih načina posmatranja umetnutih engleskih segmenata u srpski i poljski tekst, izostaće detaljnija analiza, koja svakako zaslužuje veću pažnju.

4. Motivacija

Potrebno je razjasniti i motivaciju za promenu koda, uzimajući u obzir govornikovu sposobnost da prepozna obeleženi i neobeleženi kod u komunikaciji (Graedler 1999:332). Konkretno u našem slučaju neobeleženi kod, za govornike srpskog jezika, bio bi srpski jezik, a za govornike poljskog, poljski jezik. Kao jedna opšta motivacija može se smatrati isticanje obeleženog koda uslovljeno temom,⁸ a zatim kao oznake socijalne razlike ili solidarnosti među učesnicima u komunikaciji.

U sledeća dva teksta, koji predstavljaju prikaze kompjuterskih programa, engleski jezik se pojavljuje u onom trenutku kada autor počinje da se bavi konkretnim problemima, tj. kada prelazi na jezik struke. Promenu koda u odnosu govorni jezik – stručni metajezik, prati i promena srpski/poljski jezik – engleski jezik. Obeleženim kodom, na jeziku programa o kome govori, autor se direktno obraća čitaocu, pretpostavljajući da on poznaje kako problematiku tako i strani jezik.

a) Tematski uslovljena promena

Primer 1:

Nameravao sam već duže vremena da pišem o **Alexi**⁹. Mnogi ljudi su mi pisali hvaleći **Alexu**, kako je dobar, predivan. . . I konačno, u decembru mesecu sam našao dovoljno vremena da ga instaliram. Sada me možete dodati spisku njegovih obožavalaca. Posle **instaliranja** programa **Alexa**, on se pojavljuje kao mali **toolbar** preko vašeg **browser-a**. Na njemu se nalaze dve glavne oblasti "**Where You Are**" ("Gde ste") i "**Where to Go Next**" ("Gde da se ide dalje"). (INT)

Primer 2:

Witamy Serdecznie!
Z dzisiejszym dniem mamy przyjemność opublikować nową wersję **WebServa**!
Wprowadzone zmiany:
- Nowa wersja **PHP**.
- Nowa wersja **phpMyAdmin**.
- Drobne zmiany w **MySQL**.
- Zmiany w aplikacji **WebServ'a**.
- Dodano **Serwer FTP**!
Oraz przedstawić nowy program o nazwie **WebServ DiskAccess**!
Jest to program, dzięki któremy będzie można udostępnić swój **dysk** w sieci (**HTTP**).
Program ten jest **serwerem stron internetowych** tak jak np. **Apache**, lecz ten jest przystosowany do szybkiego udostępniania **folderów** z każdego miejsca naszego **dysku**!
Przekonajcie się! (INT)

U oba teksta svi nazivi napisani su u originalu. U srpskom tekstu na engleskom su i delovi programskog sistema *Windows* uz adaptirani derivat *instaliranje*, dok su u poljskom tekstu zastupljeni samo adaptirani (ili prihvaćeni u izvornom obliku) oblici tipa: *dysk*, *serwer* i *folder*, uz jednu semantičku pozajmljenicu *internet strona* (*Web Page*). Bez obzira na to što nisu napisane engleskim pravopisom i fonetski su adaptirane, one

⁸ U korpusu engleskih reči i izraza, nastalom za potrebe proučavanja srpske kompjuterske terminologije, zabeleženi su mnogi primeri ovakve promene, pa čak i čitavi delovi teksta na engleskom jeziku (Injac 2002). Tema se čini najvažnijim poticajem za prebacivanje sa jednog jezika na drugi, jer ona podrazumeva i znanje jezika čija terminologija u tom trenutku funkcioniše kao jezik struke. Prevođenje se smatra nepotrebnim, jer se znanje izraza podrazumeva.

⁹ Ovaj primer funkcioniše kao etiketa, lično ime i ne predstavlja najbolji primer onoga što se smatra promenom koda. Ipak, i on, kao i svi delovi teksta na engleskom jeziku, ovde i u daljim primerima, istaknuti su radi lakše uočljivosti.

su markirane svojim poreklom te ih možemo posmatrati na isti način kao i primere u srpskom tekstu.

b) Socijalno uslovljena promena

U sledećim primerima pokušaćemo da pokažemo jedan drugačiji razlog koji može da posluži kao poticaj za promenu koda. Kao srpski primer naveden je deo razgovora sa jednim muzičarem. Iako ovaj tekst ima dosta toga zajedničkog sa primerima navedenim pod a), smatramo da je suština promene jezika socijalna i generacijska identifikacija autora sa čitaocem, pripadnikom mlađe generacije i tehno kulture.

Primer 1:

Holandanin sa svojih kako on kaže **almost** 29 ,devica u horoskopu, i šta još reći . . . radio je **Party** u Barutani 18. a u Subotici 19. avgusta. Žurkica je počela oko 11 a on je na scenu izašao nešto docnije . O greškama nećemo suditi , .. mada u principu dobio je i novi **nick SWISS WATCH** . . . neki i ne moraju da se slože .

Šta ti je ostalo u sećanju od prošlog puta ?

-Dobar provod u Industriji. Mada i Barutana je **cool place**. Nisam radio pre ali obećavam dobar provod.

Mnogi ljudi povezuju **techno** sa drogama. Šta ti misliš o tome ?

-NE znam ja i ne koristim , i mislim da ljudi koji ih ne koriste su **cool** .

Na pitanje šta misli o **trance-u** ?

-Da li zaista želiš da znaš šta ja mislim . . . (zatim smeh) .. **It's discusting !!!** (ko je razumeo , shvatiće).

O nekim drugim pravcima ?

-Mogu da slušam **house** , **d'n'b** **and so on** . Inače volim **hard** i **minimal**.

(INT)

Kao poljski primer dajemo jedan komentar sa Internet stranice. Ovaj kratak tekst otvara se i zatvara izrazima na engleskom jeziku. Fonetski neadaptiran engleski tekst napisan je poljskim pravopisom, tj. svojevrsnom transliteracijom na poljski. Smatramo da je motivacija ista kao i u srpskom primeru, bez obzira na razliku u vrsti diskursa. Engleski delovi su u oba slučaja svesno odabrani i svojom obeleženošću govore o generacijskoj i socijalnoj solidarnosti autora sa budućim čitaocem.

Primer 2:

O! maj gadd...co się dzieje? "Ale przecież to nieważne" Przestraszyłam się, kurde no wy to byście chyba shocka przeżyli...Widok tego zdjęcia wyjaśnił mi z jakiego cudownego powodu jestem hmmm... zatruta, przetruta? Nie podam **url** tego **photo** bo normalnie... **TENTEAGES**...wiecie o co chodzi, jeszcze mnie o jakąś dziecięcą pornografię oskarżają...powiem, że to zdjęcie znajduje się nad wodą...reszty domyślcie się sami. Parapsychologia - nie wiem co to znaczy, weźcie pomóżcie !:(Beeee No nic, **baj** ... (INT)

5. Pozicija u tekstu

Podela se može napraviti i s obzirom na mesto u tekstu na kome se nalazi ubačeni engleski element, tj. promena koda.¹⁰

Jedan od najčešćih primera upotrebe engleskih reči, sintagmi ili slogana jeste u reklamnim oglasima. Takvi primeri se veoma lako mogu pronaći i u srpskom i u poljskom jeziku. Sam diskurs reklamnih oglasa, kratka forma, izrazi koji nisu nužno povezani i koherentni, daje veću jezičku slobodu. Dalje, firme koje reklamiraju svoje proizvode često su iz inostranstva, te se već postojeći slogani samo preuzimaju, a s druge strane u domaćim reklamnim kampanjama ovakvo prebacivanje često je stvar pretiža. Ne treba zaboraviti ni vizuelni efekat stranog teksta koji je svakako istaknutiji, obeležen svojom „različitošću”, što ga čini pogodnim sredstvom za privlačenje pažnje.

a) Reklamni oglasi

Primer 1:

1. **welcome to** www.cont.co.yu
welcome to www.cont.yu internet site of continental banka
CONTINENTAL BANKA
dnevna kursna lista i konvertor valuta (Danas, 27.02.2005)
2. **online bookstore**
www.gerila.com
knjige muzika film (b92, 28.02.2005)

Primer 2:

1. **VOTE NOW**
www.mtv.pl/ema
Roma2004
MTV Europe Music Awards
18.11.04
Na żywo z Rzymu w MTV o 21.00
Let the Race Begin (Viva!, 08.11.2004)
2. **fit & clean**
Nowy pomysł na **biznes**.
Prosty i dostępny. (Polityka, 06.11.2004.)

Navedeni primeri nameću pitanje kome se tačno obraćaju ovi oglasi. S obzirom na to da oni počinju, a u nekim primerima gotovu su čitavi na engleskom jeziku, moglo bi se zaključiti da su oni namenjeni strancima. S druge strane, dalji srpski ili poljski tekst u tom slučaju je nepotreban, a upravo ovaj neobeleženi kod, domaći jezik, odlikuje se većom informativnošću i govori konkretno šta se u pomenutim oglasima nudi. Engleski tekst, pored toga što privlači pažnju ima za cilj i da čitaoca uputi na internacionalni karakter firme ili događaja koji se reklamira, kao i da svojim engleskim oblikom ukaže na savremenost. On može poslužiti i kao svojevrsan vodič za neke druge tekstove, jer se engleski tekst često usvaja kao ideografski znak i u reklamne svrhe on služi kao asocija-

¹⁰ Kao promena koda mogu se posmatrati: izrazi poput *okay?* na kraju rečenice, zatim duži jezički segmenti na engleskom jeziku umetnuti u rečenicu, različite dvojezične igre reči, čitave rečenice na engleskom jeziku unutar domaćeg diskursa, potpuno prebacivanje koda (prevodi čitavog teksta na engleski) i različita „propuštanja” stranog teksta, najčešće u stručnim tekstovima ili reklamnim oglasima, filmskim naslovima i slično (Gottlieb, 2004: 47).

cija u svesti čitaoca. Dodajmo još da je se u primeru *online bookstore* i kontaktni položaj može smatrati relevantnim. Naime *online* sve sigurnije ostaje bez svog sprskog ekvivalenta te njegova upotreba nameće i englesko *bookstore*.

b) Naslovi

Naslov je grafički, a i informativno odvojen od teksta i samim tim omućava određenu slobodu u jezičkoj strukturi (Greadler 1999: 328). Grafološka vrednost engleskih izraza i ovde se čini najvažnija.

Primer 1:

Hollywood is crazy about OSCAR

Dodela Oskara ove godine se održava 27. februara. A ko će postati ponosni vlasnik ove prestižne nagrade? Po nekim predviđanjima koje je objavio „New York Times”, Oskar za glavnu ulogu mogao bi otići Džejmiju Foksu koji je maestralno odigrao ulogu slepog muzičara Reja Čarlsa. (Joy, februar, 2005)

Primer 2:

Good bye, Gieriek!

Powiedzmy otwarcie: brakuje dorych historycznych opracowań lat 70. Okres ten, w porównaniu do innych etapów Polski Ludowej, jest po prostu zaniedbany. (Polityka, 6.11.2004)

Engleski uzvici poput *vau* (*wow*), pozdravi *haj* (*hi*), *baj* (*bye*) ili *veznici* (*so*) ne mogu se smatrati leksičkim pozajmljenicama ni u srpskom niti u poljskom jeziku. Ipak, upravo se najviše oni javljaju na različitim mestima u tekstu. Svi primeri koje ćemo navesti zabeleženi su na Internetu (internet pričaonice i forumi) i deo su komentara koje su ostavljali posetioci određenih internet sajtova. Ovaj jezik se zbog toga odlikuje donekle manjom formalnošću od novinskog teksta i bliži je govornom jeziku, sa svim nestandardnim varijacijama. Primeri su odabrani nasumično u nameri da potvrde pretpostavljenu promenu.

c) Početak teksta – otvaranje

Primer 1:

1.a Sorry, ali mislim da si ti malo prolupao! (INT)

1.b Sorry za offtopic, ali čisto da kao korisnik kažem svoja iskustva. (INT)

2. Hey ljudi, pa zar se ne znate opustiti i uživati? (INT)

3. Wow, kakav napredak! Put bi naravno bio beskrajno dosadan bez moje omiljene saputnice, **Shirley**. (INT)

4.a Hi, kako ste? Stvarno ste mi super,... (INT)

4.b Haj narode, ima li neko ko će mi objasniti kako preko **ir porta** da šaljem slike ... (INT)

Primer 2:

- 1.a **Sorry** za dužu przerwę, ale teraz już są wakacje mam (trochę) więcej czasu. (INT)
- 1.b No **sorry** ale napewno to jest wyrwane z kontekstu... (INT)
- 2. **Hey**, jak wam poszło ??? (INT)
- 3. **Wow**, jaki wysoki chłopak, jaki przystojny i słodki,... (INT)
- 4.a **Hi** Zdolny! Czytajac Cie (po raz n...y) można mieć wrażenie że to autoreklama;... (INT)
- 4.b **Haj** witam wszystkich i pozdrawiam wszystkich fanów ... (INT)

d) Kraj teksta – zatvaranje

Primer 1:

- 1. Nadam se da nisam nekog zaboravio, a AKO jesam – **SORRY** (INT)
- 2.a ... hm, to se ne može isključiti... pozdrav! **baj**. (INT)
- 2.b ... I, sad na kraju, bez imalo patetike, zelio bih da se zahvalim svima ... **THANK YOU AND GOODBYE**. (INT)

Primer 2:

- 1. Było fajnie... wtedy dopiero odkryłam że to na mnie silnie działa.**Sorry!** (INT)
- 2.a ... ale ja tak nie uważam..... pozdrawiam **bye bye!!!!** (INT)
- 2.b ... ale dobra dzięki za odpowiedź a **teraz baj baj**. (INT)

e) Sredina teksta – umetanje

Pre navođenja primera moramo istaći da se u sredini teksta javljaju dva tipa promene koda. Prvi bi bio (primeri pod 1) engleski nazivi ili duži delovi teksta koji se preuzimaju u originalu u sledećim oblicima: bez ikakvih oznaka, istaknuti kurzivom ili navodnicima i navedeni u zagradi kao dodatno objašnjenje,¹¹ i (primeri pod 2) svesno umetnute engleske fraze koje imaju ekspresivnu i emfatičku funkciju.

Primer:

1.a Nove knjige o velikim filmskim imenima su i "**Despite the System: Orson Welles Versus the Hollywood Studios**" Klinton Hejlina, u kojoj autor odgovara na kritike Pauline Kil i Sajmona Keloua na račun Velsa zbog neispunjenih potencijala. Hejlin vidi Velsa kao inovativnog umetnika koji je od "Građanina Kejna" mogao da ima seriju uspeha, samo da su ga studiji podržali. S druge strane, "**It's Only a Movie: Alfred Hitchcock - A Personal Biography**" Šarlote Čandler, govori o Hičkoku koji se fokusira više na zabavu nego na umetnost, pa je tako izbegao Velsove padove. (Danas, 28.02.2005)

1.b Američki film "Izgubljeno u prevodu" Sofije Kopole (**Sofia Coppola**), za koji je prošle godine dobila Oskara za scenario, osvojio je najvišu francusku filmsku nagradu

¹¹ Ovakva upotreba može imati sasvim različite motive. Najčešće se ukazuje na naslov knjige ili filma koji se još nije pojavio na domaćem tržištu i nije preveden, na naziv muzičke grupe ili pevača, te nazive pesama čije se ime piše u originalu, određene izraze koji na primer služe kao komande u kompjuterskim programima i sl.

Cezar za najbolji strani film, dok je nagrada za najbolje evropsko ostvarenje dodeljena filmovima "Život je čudo" Emira Kusturice i "**Just a Kiss**" (Samo poljubac) Kena Louča (**Loach**). (B92, kultura, 26.02.2005)

2.a Metallica je 15. juna, a Exit će biti početkom jula, ko tu krade kome publiku **Eni-vejz**, biće odlično na oba događaja, nadam se da ću uspeti da odem na oba! (INT)

2.b Au bre...jel ovo neka "generalna" prozivka? Manča ... daj se malo kontroliraj....nije sve tako **blek****baj d vej** ..koja je to pesma"glupost je neuništiva" ... ko je izvođač ... Mitar možda ? (INT)

Primer 2:

1.a. Jesli juž koniecznie szukać jego inspiracji, to w duzo bardziej odległej przeszłości muzycznej. Bo czy wybrany z "**Some Cities**" na pierwszego singla "**Black And White City**" nie ma czegoś z klimatu popowo-soulowych piosenek z lat 60.? Czy początek "**Almost Forgot Myself**" (jednej ze wspanialszych piosenek na płycie) nie mógłby pojawić się w którymś z przebojów **Small Faces** czy **Spencer Davis Group**? Czy "**The Storm**" nie pachnie psychodelicznymi podróżami wczesnych **Pink Floyd**? (gazeta.pl, 23.02.2005)

1.b. Jednak sam artysta niczego nie jest pewien i chętnie opowiada historię Ennio Morricone z czasu, gdy był nominowany za muzykę do "Misji".

- **And the Oscar goes to...** - zanim wyczytano zwycięzcę, **Morricone** już się podniósł i ruszył na scenę.

- **Herbie Hancock!** - padło nazwisko z koperty, ale **Morricone** nadal szedł. Był tak pewny wygranej - w końcu wszyscy mu powtarzali, że na pewno wygra - że nie słyszał, że wygrał ktoś inny - mówi Kaczmarek. (gazeta.pl, 27.02.2005)

2.a. A ona na to-wow! jaki piękny kwiatek! (INT)

2.b. Strona jest **cool** naprawdę znalazłam wszystko czego szukałam.(INT)

6. Zaključne napomene

Teorija promene koda koja se u lingvističkoj praksi vezuje za direktnu komunikaciju dvojezičnih govornika može se primeniti i na pisani diskurs, polazeći od pretpostavke da je neobeleženi kod maternji, a obeleženi engleski jezik. Strani, engleski element u tekstu može biti jedna reč ili duži umetnuti segmenti. Kao promena koda nisu posmatrane već ustaljene i asimilovane pozajmljenice, već jezički elementi koji se upravo neadaptiranošću ističu u tekstu. Sve to iz razloga što se danas u novinskim tekstovima ili uopšte pisanom obliku izražavanja pojavljuju čitave engleske fraze te se postavlja pitanje kako ih posmatrati.

Promene koda zabeležene su u naslovima ili podnaslovima, na kraju pasusa ili čitavog teksta i kao potpuno odvojeni, nezavisni delovi umetnuti u tekst. Ovakva prebacivanja često su pod navodnicima, u kurzivu ili odvojena od teksta zagradama. Razlozi za takvo ponašanje autora su dvojaki: isticanje dela teksta ili vid distance prema stranom tekstu koji je neophodno uneti, uprkos autorovoj svesti o njegovoj nestandardnosti. Strani kod se često bira i usled prestiža koje podrazumeva znanje engleskog, a u donekle nestandardnim komentarima pronalženim na Internetu, on je i sredstvo izražavanja socijalne i generacijske pripadnosti, te imitacije i jezičkog snobizma.

U navedenim primerima teško je utvrditi šta tačno služi kao poticaj za promenu koda. Ipak, na opštijem nivou donekle se jasno izdvajaju tematske ili socijalno uslovljene promene, uglavnom potaknute odabirom teme ili ciljane grupe kojoj je tekst namenjen. U samom tekstu nešto je teže konkretizovati reč ili frazu koja bi poslužila kao motivaci-

ja. Iako prema teoriji to može biti već prihvaćena pozajmljenica, odgovarajući naziv i ime, ili reč koja je zajednička za oba jezika (Graedler 1999: 340), čini se da je u pisanom diskursu promena koda pre nameran i svestan izbor autora, a ne spontano mešanje.

Literatura

- Androutsopoulos, J. (2004). *Switching from National Language to English in Media Discourse: Some Findings from German Youth-Cultural Media*. www.ids-mannheim.de/prag/sprachvariation/tp/tp7/Oxford-draft.pdf
- Auer, P. (ed.) (1998). *Code-Switching in Conversation. Language, Interaction and Identity*. London: Routledge.
- Bugarski, R. (1995). *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Bugarski, R. (1997). *Jezici*. Beograd. XX vek: Čigoja Štampa.
- Gottlieb, H. (2004). *Danish echoes of English*. Nordic Journal of English Studies No 2, Vol. 3, Special Issue: 39-67.
- Graedler, A.L. (1999). *Where English and Norwegian Meet: Code switching in Written Texts*. Out of Corpora, Studies in Honor of Stig Johansson: 327-343. Amsterdam/ Atlanta.
- Injac, G. (2002). *Engleski jezik u com@media, Prilog proučavanju srpske kompjuterske terminologije*. Prilozi proučavanju jezika. 33: 78-122.
- Kristal, D. (1995). *Kembrička enciklopedija jezika*. Beograd : Nolit.
- Radovanović, M. (1986). *Sociolingvistika*. Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada.
- Romaine, S. (1989). *Bilingualism*. Oxford: Basil Blackwell.
- Larsen, F. (1994). *More than Loan-words: English Influence on Danish*. Rask. Internationalt tidsskrift for sprog og kommunikation I: 21-46.
- Poplack, S. (1980). *Sometimes I'll Start a Sentence in Spanish Y TERMINO EN ESPAÑOL: Toward a Typology of Code-Switching*. Linguistics 18: 581-618.

Goran Injac

LOANWORD OR CODE-SWITCHING? – ENGLISH LANGUAGE IN SERBIAN AND POLISH WRITTEN DISCOURSE

Summary

This paper attempts to apply the theory of code-switching, which is usually connected to the face-to-face conversation of bilinguals, to the written discourse of Serbian and Polish language. It starts from the presumption that the unmarked code is national language while English language has been considered as the marked one. Established borrowings have not been discussed as the examples of code-switching, but unadopted elements which are marked by their "foreignness". Foreign elements could occur as a single lexeme or longer inserted segments. The examples of code-switching have been registered in the titles, at the beginning or ending of the text or as the separate English segments interpolated in the written discourse. The main stimulus for the switching into English language is a topic, than marked choice as an instrument of the author's social and age group identification with future readers, often connected to imitation and language snobbism stimulated by the

prestige which English language holds nowadays. It is difficult to distinguish what could be a trigger for the switching. In spite it is usually considered that established loanwords and proper names, as well as corresponding words common to both languages may function as trigger words, it seems that in this case switching into English is author's choice rather than unconscious phenomena.